

Lublin, 8 marca 2024 r.

Dr hab., prof. UMCS Joanna Bodio
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Katedra Postępowania Cywilnego i Międzynarodowego Prawa Handlowego

RECENZJA

rozprawy doktorskiej magistra Szymona Śniadego pt. „*Interes prawny jako przesłanka powództwa*”

UWAGI OGÓLNE

I. Wybór tematu rozprawy

Dokonany przez Autora wybór tematu uznać należy za trafny. W piśmiennictwie funkcjonują nieliczne monografie, które analizują problematykę interesu prawnego, ale z innego punktu widzenia. Wcześniejsze monografie istniejące w obrocie prawnym - autorstwa W. Werhanowskiego, *Znaczenie interesu prawnego w procesie cywilnym* (Lwów 1908), J. Zajkowskiego, *Wstęp do badań nad pojęciem interesu w prawie i procesie cywilnym* (Wilno 1935), T. Rowińskiego, *Interes prawny w procesie cywilnym i postępowaniu nieprocesowym* (Łódź 1968), omawiają interes prawny w postępowaniu cywilnym z innej perspektywy i w odniesieniu do odmiennych realiów społecznych i ustrojowych. Niedawna monografia D. Mróz-Szarmach, *Interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym* (Warszawa 2020) analizuje natomiast problematykę interesu prawnego jako *gravamen*.

Problematyka interesu prawnego jako przesłanki powództwa jest istotna nie tylko z teoretycznego, ale i z praktycznego punktu widzenia. Dlatego ważne jest wyjaśnienie jej charakteru w odniesieniu do teorii i praktyki postępowania cywilnego.

Z uznaniem należy zatem przyjąć podjętą przez Autora próbę całościowego przedstawienia tej problematyki oraz problemów praktycznych wyłaniających się na tle stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Recenzowana rozprawa doktorska wypełnia istniejącą w powyższym zakresie lukę.

II. Cel badawczy

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest przedstawienie roli, jaką pełni interes prawny dla wytaczanego powództwa, w szczególności odpowiedzi na pytanie, czy interes prawny może stanowić przesłankę dopuszczalności powództwa w ogólności lub w przypadku tylko niektórych jego rodzajów, czy też przesłankę jego zasadności (s. 11).

Podstawową hipotezą badawczą jest stwierdzenie, że „interes prawny stanowi przesłankę dopuszczalności powództwa w ogólności”. Jednocześnie Autor poddaje badaniu traktowanie interesu prawnego jako przesłanki dopuszczalności powództwa w zależności od jego rodzajów, a także zasadność ujmowania interesu prawnego jako warunku oddalenia powództwa (s. 11).

We wstępie zaprezentowano także zasadnicze pytania badawcze:

1. Czym jest interes prawny ?
2. Jaka jest relacja interesu prawnego do innych instytucji tworzących prawo do rzetelnego procesu cywilnego?
3. Na czym polega rozróżnienia przesłanek merytorycznych uwzględnienia powództwa oraz przesłanek procesowych jego dopuszczalności w kontekście interesu prawnego?
4. W jakich przypadkach powód posiada lub nie posiada interesu prawnego w wytaczanym powództwie w zależności od jego rodzaju? (s.11-12).

Głównym celem pracy jest analiza regulacji prawnych, dotyczących interesu prawnego jako przesłanki powództwa i ocena tych regulacji pod kątem dostatecznego zabezpieczenia praw procesowych jednostki.

Antycypując wnioski wynikające z oceny rozprawy należy wskazać, że cele te zostały przez Autora osiągnięte.

III. Metoda badawcza

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w rozprawie jest metoda dogmatyczno-prawna i prawnoporównawcza, zastosowana w odniesieniu do aktów prawa zagranicznego (w ustawodawstwach: niemieckim, austriackim, szwajcarskim, francuskim, quebeckim, włoskim, brazylijskim, islandzkim, norweskim, chorwackim, greckim). Za zaletę pracy uważam to, że komparatystka nie ogranicza się do wykazania erudycji Autora, lecz wnosi wkład w poznanie trendów panujących w innych ustawodawstwach w odniesieniu do problematyki interesu prawnego jako przesłanki powództwa. Szkoda tylko, że Autor nie dokonał porównania uregulowań zagranicznych do prawa polskiego, co zwiększyłoby znaczenie tych rozważań.

Autor skorzystał także z ujęcia historycznoprawnego, dokonując analizy przepisów funkcjonujących w okresie porozbiorowym i kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r. oraz wykładni aksjologicznej i analizy ekonomicznej.

Zastosowane metody badawcze pozwoliły Autorowi na uzyskanie odpowiedzi co do kompletności i złożoności istniejących uregulowań dotyczących problematyki interesu prawnego jako przesłanki powództwa oraz na wysunięcie licznych wniosków *de lege lata* i *de lege ferenda*, które wzbogacają istniejącą w tym zakresie lukę.

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

I. Struktura rozprawy

Wszechstronne ujęcie tematu zaprezentowane w rozprawie doktorskiej możliwe było dzięki układowi rozprawy, który odzwierciedla zagadnienia objęte tematem.

Tak ujętą treść poprzedzają uwagi wstępne, w których Autor nie tylko uzasadnił wybór tematu rozprawy, ale także przedstawił zarys problematyki poszczególnych rozdziałów i hipotezy badawcze, które zostaną w rozprawie wykazane.

Część wstępna zawiera również opis metodyki badawczej.

Całość problematyki Autor podzielił na cztery rozdziały, omawiając kolejno: pojęcie i ogólną charakterystykę interesu prawnego (rozdział I), znaczenie interesu prawnego w wytaczanym powództwie w kontekście prawa do rzetelnego procesu (rozdział II), miejsce interesu prawnego wśród przesłanek powództwa (rozdział III), interes prawny w poszczególnych rodzajach powództw – o ustalenie, o świadczenie i o ukształtowanie (rozdział IV).

Tak określony układ pracy pozwolił na zachowanie właściwej proporcji między poszczególnymi rozdziałami i na uniknięcie (w zasadzie) powtórzeń.

II. Treść (podstawowe tezy rozprawy)

W celu właściwego przedstawienia walorów recenzowanej rozprawy przytoczę najważniejsze spośród wyrażonych w niej poglądów i tez Doktoranta.

W **rozdziale I** Autor przedstawił istotę, genezę, pojęcie i znaczenie interesu prawnego w nauce prawa postępowania cywilnego i innych gałęzi prawa. Jednocześnie przedstawił rolę

interesu prawnego w ujęciu historycznoprawnym oraz prawnoporównawczym w odniesieniu do uregulowań zagranicznych (s. 12).

Autor słusznie zauważył, że w kodeksie postępowania cywilnego interes prawny wskazany jest *explicite* jako przesłanka do dokonania niektórych czynności procesowych, w tym jednego rodzaju powództwa (o ustalenie), lecz bez określenia jego legalnej definicji (s. 16). Dlatego Autor trafnie definiuje pojęcie interesu prawnego w odróżnieniu od pojęcia „interesu” i „interesu w prawie” (s. 16-20). Prawidłowo również oddziela interes prawny od zasadności żądania, którego interes prawny dotyczy i stwierdza, że obiektywność potrzeby uzyskania ochrony prawnej nie może prowadzić do uznania, że interes prawny istnieje jedynie w wypadkach faktycznego naruszenia lub zagrożenia prawa jednostki. Takie pojmowanie interesu prawnego prowadziłyby do zrównania go z kwestią zasadności powództwa lub innych czynności i „jako taka traciłaby sens praktyczny”. Autor uznaje, że o obiektywnym istnieniu potrzeby uzyskania ochrony prawnej decyduje podstawa prawna tej potrzeby oraz obiektywna konieczność podjęcia tej czynności dla osiągnięcia ochrony prawnej (s. 24). Jego zdaniem w przypadku powództw ochrona ta ma polegać na uzyskaniu wyroku uwzględniającego żądanie procesowe powoda. Obiektywna potrzeba powoda wymaga, by żądany wyrok obiektywnie poprawiał sytuację prawną powoda, wyłączając z zakresu interesu prawnego przypadki, w których rzekoma poprawa tej sytuacji istniała jedynie w subiektywnym odczuciu powoda (s. 223). Należy jednak zaakcentować, że potrzeba ochrony prawnej winna istnieć jednocześnie zarówno w obiektywnym, jak i subiektywnym odczuciu powoda.

Jednocześnie Autor wskazuje, że „sama prawdziwość twierdzenia zawartego w pozwie nie ma znaczenia dla oceny, czy powód posiada interes prawny. Brak interesu prawnego zachodzić będzie jedynie w przypadkach, w których ewentualny wyrok uwzględniający powództwo nie poprawi sytuacji prawnej powoda” (s. 223).

Autor dokonuje rozróżnienia kategorii interesów i trafnie wskazuje, że ustawodawca posługując się pojęciem interesu, nie zawsze ma na myśli interes prawny, choć możliwe są też sytuacje, gdy będzie on synonimem interesu prawnego. Słusznie zauważa, że możliwa jest też sytuacja, w której interes faktyczny jest tożsamy z interesem prawnym, a więc, że subiektywna potrzeba jednostki ma swoje źródło w prawie (a więc jest obiektywną potrzebą uzyskania ochrony prawnej). Ponadto może się zdarzyć, że podmiot będzie miał interes prawny nie posiadając jednak interesu faktycznego, co dotyczy przypadków, gdy jednostka jest wyposażona w wynikające z przepisów prawa uprawnienie do żądania udzielenia jej ochrony prawnej, a jednak faktycznie nie będzie zainteresowana ich realizacją lub zachowaniem. Autor

trafnie konstatuje, że może także wystąpić interes faktyczny bez interesu prawnego, wtedy gdy potrzeba podmiotu prawa nie ma ugruntowania w jej sferze prawnej (s. 25-26).

Autor właściwie uważa, że pojęcie interesu społecznego jest tożsame z terminem interesu publicznego i przez jego ochronę rozumie się ochronę dobra wspólnego (s. 26).

W ramach komparatystyki Autor analizuje znaczenie interesu prawnego w systemie germańskim, romańskim i innych systemach prawnych, w ustawodawstwach: niemieckim, austriackim, szwajcarskim, francuskim, quebeckim, włoskim, brazylijskim, islandzkim, norweskim, chorwackim, greckim. Zabrakło jednak odniesienia uregulowań zagranicznych do prawa polskiego.

Autor trafnie wskazuje, że interes prawny został wymieniony *expressis verbis* przy powództwie o ustalenie (art. 189 k.p.c.), jako przesłanka do wstąpienia interwenienta ubocznego do postępowania (art. 76 k.p.c.), udzielenia zabezpieczenia środka dowodowego (art. 479⁹⁸ k.p.c.), wystąpienia z wnioskiem o odwołanie zarządcy sukcesyjnego z powodu rażącego naruszenia jego obowiązków (art. 665³ § 1 k.p.c.), udzielenia zabezpieczenia (art. 730¹ k.p.c.), a także do wystąpienia z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu (art. 1148 k.p.c.). Poza tym interesu prawnego można dopatrzeć się również w innych sformułowaniach używanych w kodeksie postępowania cywilnego, np. w art. 510 k.p.c., czy art. 479⁹⁵, art. 479¹⁰⁷ pkt 2 k.p.c. (s. 37-38).

Analizując interes prawny jako merytoryczną przesłankę skuteczności lub zasadności czynności procesowej Autor celnie stwierdził, że interes prawny stanowi merytoryczną przesłankę niektórych czynności procesowych dokonywanych zarówno w ramach postępowania rozpoznawczego zainicjowanego powództwem, jak i w postępowaniach wszczętych przed wytoczeniem powództwa. Dotyczy to interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia - w razie niewykazania przez wnioskodawcę interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia (poza sytuacjami, w których ustawa zwalnia z tego obowiązku) wniosek podlega oddaleniu (s. 40-41). Przesłankę merytoryczną zasadności (a nie dopuszczalności) wniosku interes prawny pełni w postępowaniu w przedmiocie zabezpieczenia środka dowodowego w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej (art. 479⁹⁸ § 1 i 2 k.p.c.), w przypadku wniosków o wyjawienie lub wydanie środka dowodowego (art. 479¹⁰⁶ k.p.c.), o wezwanie do udzielenia informacji (art. 479¹¹² k.p.c.), w przedmiocie zabezpieczenia dowodu (art. 310-315 k.p.c.), oraz w postępowaniu z art. 1148 k.p.c. (s. 40-44).

Autor dokonując syntezy interesu prawnego jako przesłanki wszczęcia postępowania oraz stania się stroną lub uczestnikiem postępowania, stwierdza za T. Rowińskim, że „ustawodawca zdecydował się na przyznanie legitymacji procesowej podmiotom posiadającym interes prawny

w przypadkach, w których obiektywną potrzebę wszczęcia postępowania celem ochrony prawnej odczuwa trudna do kazuistycznego wyliczenia w ustawie liczba podmiotów”. Sytuacja taka może mieć miejsce w przypadku niektórych powództw o ukształtowanie (s. 44). Autor stwierdza również, że interes prawny nie stanowi przesłanki dopuszczalności interwencji z uwagi na to, że interwenient uboczny nie żąda dopuszczenia do udziału w postępowaniu, gdyż samo zgłoszenie interwencji jest wystarczające do wstąpienia interwenienta do sprawy (s. 44-45; szkoda, że Autor nie skorzystał w tym zakresie z monografii J. Studzińskiej, *Interwencja uboczna w procesie cywilnym*, Warszawa 2019). Natomiast w przypadku postępowania toczącego się na skutek wniosku o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu, interes prawny, oprócz bycia merytoryczną przesłanką zasadności wniosku, jest także źródłem czynnej legitymacji procesowej (s. 45). Zdaniem Autora interes prawny, poza przesłanką zasadności wniosków, stanowi również o uprawnieniu do wystąpienia z wnioskami o zabezpieczenie dowodu (art. 310-315 k.p.c.), o wyjawienie lub wydanie środka dowodowego (art. 479¹⁰⁶ k.p.c.), o wezwanie do udzielenia informacji (art. 479¹¹² k.p.c.). Autor trafnie zauważa, że w postępowaniu nieprocesowym interes prawny decyduje zarówno o uprawnieniu do wszczęcia, jaki i o generalnym uprawnieniu do wzięcia udziału w tym postępowaniu (s. 46). Interes prawny pełni też funkcje przesłanki statuującej legitymację procesową w przypadku niektórych postępowań pozakodeksowych (s. 48). W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych interes prawny decyduje o możliwości stania się przez podmiot posiadający taki interes stroną tego postępowania (s. 49).

Analizując interes prawny jako przesłankę dopuszczalności czynności procesowej Autor celnie konstatuje, że interes prawny postrzegany jest jako przesłanka dopuszczalności konkretnej czynności procesowej w postaci zaskarżenia (s. 49-53).

Analiza poglądów doktryny w połączeniu z interpretacją materiału normatywnego prowadzi Autora do słusznego wniosku, że polski ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie do kodeksu postępowania cywilnego przepisu ogólnego uzależniającego dokonywanie czynności procesowych od posiadania interesu prawnego (co dotyczy również wytaczania powództw), jednakże w wielu instytucjach kodeks wymaga posiadania interesu prawnego, niekiedy ukrytego pod bliskoznacznymi sformułowaniami „zainteresowania” lub „potrzeby”. Brak wymienienia interesu prawnego w przepisach dotyczących konkretnej instytucji procesu cywilnego nie oznacza jednak, że nie stanowi on przesłanki danej czynności. Autor trafnie stwierdza, że ustawodawca nie wprowadził w żadnym przepisie wyraźnej sankcji, jaką powoduje brak interesu prawnego, co powoduje niejednolitość poglądów i praktyk w przypadku stwierdzenia nieistnienia interesu prawnego w dokonaniu danej czynności.

Prawidłowo rozróżnił też sytuacje, w których interes prawny stanowi merytoryczną przesłankę czynności procesowej, gdy decyduje o przyznaniu uprawnienia do wszczęcia postępowania (czyli spełnia rolę legitymacji procesowej), a także gdy decyduje on o dopuszczalności podjęcia danej czynności procesowej. Konstatuje również, że brak wymienienia interesu prawnego *expressis verbis* w przepisach dotyczących powództwa nie jest argumentem przesadzającym przeciwko uznawaniu interesu prawnego za przesłankę powództwa (s. 54).

Rozdział II rozprawy obejmuje analizę pojęcia interesu prawnego w powództwie w kontekście rzetelnego procesu oraz relacji między interesem prawnym a prawem do sądu, funkcją i celem procesu, instytucją powództwa oczywiście bezzasadnego oraz legitymacji procesowej. Autor dokonuje syntezy możliwości zakwalifikowania interesu prawnego jako przesłanki powództwa w kontekście zapewnienia prawa do sądu oraz wpływu jaki ma uzależnienie udzielenia ochrony prawnej od posiadania interesu prawnego dla osiągnięcia celów postępowania cywilnego i realizacji funkcji procesu cywilnego. Jednocześnie analizie podlegał związek pomiędzy interesem prawnym w powództwie a przedmiotem postępowania cywilnego i roszczeniem procesowym (s. 12).

Autor trafnie zauważa, że w świetle poglądów doktryny i judykatury interes prawny stanowi obiektywną potrzebę udzielenia ochrony prawnej, a interes prawny powoda w powództwie – prawną potrzebę powoda wymagającą uzyskania przez niego ochrony prawnej w postaci wyroku („który jest mu potrzebny jedynie, gdy w jakiś sposób polepszy jego sytuację” – s. 57). Jednocześnie Autor zaznacza, że „dla posiadania interesu prawnego w powództwie nie ma znaczenia czy roszczenie podniesione w pozwie jest obiektywnie zasadne, czy niezasadne” (s. 59), co jest zgodne z innymi wyrażanymi w doktrynie poglądami (np. W. Broniewicza). Przez obiektywność Autor rozumie to, czy powództwo w przypadku jego uwzględnienia poprawi sytuację prawną powoda (s. 90).

Zestawiając interes prawny z prawem do sądu Autor słusznie stwierdza, że przyznanie podmiotom w Konstytucji RP prawa do sądu ma swój określony cel, którym jest ochrona praw i wolności danej jednostki zainteresowanej rozstrzygnięciem. Z drugiej strony prawo to jest ograniczone wymogami norm procesowych. Zatem wymóg posiadania przez powoda interesu prawnego (obiektywnej potrzeby uzyskania ochrony prawnej) nie narusza prawa do sądu w przypadkach, w których ochronę tę można uzyskać innymi środkami. „Warunkiem powyższego jest jednak przyjęcie istnienia interesu prawnego w powództwie, we wszystkich wypadkach, w których wyrok je uwzględniający, korzystnie wpłynie na sferę prawną podmiotu poszukującego ochrony sądowej” (s. 67).

Tu pojawiają się jednak pytanie – czy konieczność posiadania interesu prawnego kiedykolwiek narusza prawo do sądu?

Autor wskazuje, że wykluczenie udzielania ochrony prawnej w przypadkach, w których nawet hipotetyczny wyrok uwzględniający jej żądanie nie poprawi jej sytuacji prawnej, nie narusza prawa do sądu (s. 91). Teza ta wydaje się jednak zbyt daleko idąca. Prawo do sądu oznacza bowiem udzielenie ochrony prawnej w każdej sytuacji, gdy podmiot uważa, że jego prawo zostało naruszone, bądź zagrożone. Wynik postępowania ma tu drugorzędne znaczenie.

Analizując interes prawny w kontekście celów i funkcji postępowania cywilnego Autor wskazuje, że z poglądów doktryny wynika, iż zasadniczym celem postępowania cywilnego jest „udzielenie ochrony prawnej po zbadaniu twierdzenia powoda o przysługującym mu roszczeniu. Takie ujęcie celu postępowania zasadniczo wypełnia ochronną funkcję postępowania w zakresie ochrony interesu jednostki” (...) „Skoro to udzielenie ochrony prawnej jest zasadniczym celem procesu, to interes prawny rozumiany jako potrzeba uzyskania ochrony prawnej powinien być zatem zakładaną przez prawodawcę przyczyną i uzasadnieniem dla wszczęcia postępowania cywilnego”. To z kolei pozwala przyjąć, że interes prawny „powoduje, że konkretne postępowanie cywilne ma swój cel (nie jest bezcelowe), gdy udzielenie ochrony prawnej jednostce jest jej obiektywnie potrzebne” (s. 72).

Autor właściwie określił cel procesu, który odpowiada jego roli (zadaniu)¹.

W tym kontekście Autor trafnie wskazuje, że wytaczanie powództwa bez posiadania w nim interesu prawnego, jako zachowanie sprzeczne z celem postępowania, może zostać uznane za czynność nadużywającą prawa procesowego i pomimo braku wyraźnej sankcji ustawowej nie jest wykluczone odrzucenie pozwu z tego powodu. Brak jest bowiem przeszkód prawnych w ujmowaniu interesu prawnego jako przesłanki dopuszczalności powództwa (s. 83, 224-225). Jako że konstrukcja nadużycia prawa procesowego dotyczy czynności wywołujących skutek wyłącznie w sferze procesu, a zatem mających wpływ na przebieg postępowania, to stanowisko to jest uzasadnione w przypadku przyjęcia otwartego katalogu przyczyn odrzucających pozew. Wprowadzone bowiem do kodeksu postępowania cywilnego przepisy określające sankcje z powodu nadużycia uprawnień procesowych mają głównie finansową naturę i obejmują takie środki jak grzywna czy obciążenie kosztami postępowania, albo też możliwość pozostawienia bez rozpoznania wniosków oraz środków prawnych wnoszonych dla zwłoki w postępowaniu,

¹ M. Sawczuk, *O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego)* [w:] *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, Łódź 1998, s. 316; na temat celu i funkcji postępowania cywilnego zob.: A. Jakubecki, *O związkach cywilnego prawa procesowego i materialnego – subsydiarność czy autonomia?*, PiP 2023/6/21-38

co jest nową instytucją w polskim prawie procesowym cywilnym. *De lege lata* brak również podstaw, aby w przypadku nadużycia uprawnień procesowych stosować sankcje w postaci odrzucenia wniosku lub pisma czy też innego „pominięcia” czynności procesowej. Ustawodawca zrezygnował bowiem z wprowadzenia do kodeksu postępowania cywilnego ogólnej normy, zgodnie z którą dokonanie przez stronę lub uczestnika postępowania czynności z nadużyciem uprawnień procesowych wyłącza skutki prawne, które ustawa wiąże z tą czynnością. Stan prawny w tym zakresie pozostaje niezadowolający i niektóre z wprowadzonych rozwiązań wymagają ponownego przemyślenia².

Autor zestawiając interes prawny z przedmiotem procesu cywilnego stwierdził, że „przedmiotem procesu jest roszczenie procesowe w ujęciu dwuczłonowym, obejmującym żądanie podniesione w pozwie oraz okoliczności faktyczne je uzasadniające”. Tak „rozumiany przedmiot procesu może obejmować interes prawny jedynie pod warunkiem, że stanowi on albo część żądania powoda, albo składa się na okoliczności faktyczne uzasadniające powództwo. Przy przyjęciu jednak, iż powód posiada interes prawny w powództwie w każdym wypadku, w którym uwzględnienie powództwa poprawi jego sytuację prawną, twierdzenie o tym interesie nie przynależy ani do żądania pozwu, ani też do okoliczności faktycznych je uzasadniających” (s. 76). Należy zatem postawić pytania – gdzie w tym ostatnim przypadku przynależy interes prawny i czy jest on związany wówczas z przedmiotem procesu?

Autor konsekwentnie przyjmuje, że interes prawny „nie tworzy okoliczności uzasadniających żądanie powoda, a może jedynie być rozpatrywany w kontekście możliwości żądania pozwu, nie stanowi więc przedmiotu procesu. Interes prawny może mieć wpływ jedynie na dopuszczalność rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu, co potwierdza konieczność jego badania w oderwaniu od zasadności podniesionego w powództwie roszczenia” (s. 77). Brak interesu prawnego odpowiada, zdaniem Autora, przypadkowi, w którym wyrokowanie jest zbędne, a zbędność wyrokowania jako przeszkoda do wydania wyroku oznacza w konsekwencji, iż wydanie wyroku jest niedopuszczalne (s. 225).

Ujmowanie przez Autora interesu prawnego w powództwie jako przesłanki dopuszczalności spowodowałaby, iż interes ten pełniłby tożsamą funkcję jak w przypadku środków zaskarżenia, co jest pożądane dla zachowania spójności systemowej (s. 225).

Autor uważa, że „brak interesu prawnego może powodować, iż powództwo jest oczywiście bezzasadnie jedynie w przypadku uznania go za przesłankę merytoryczną powództwa”

² A. Jakubecki, *Sankcje za nadużycie uprawnień procesowych w Kodeksie postępowania cywilnego*, Palestra 2019, nr 11-12, s. 181-196

(możliwe to byłoby w przypadku, w którym brak ten jest widoczny już na etapie wniesienia pozwu, bez wdania się w spór pozwanego – s. 86).

Dokonując porównania interesu prawnego z legitymacją procesową Autor słusznie stwierdza, że „co do zasady interes prawny oraz legitymacja procesowa posiadają rozłączne znaczenia i zbiory desygnatów, choć w poszczególnych wypadkach mogą one się ze sobą pokrywać”. Interes prawny w niektórych sytuacjach może stanowić źródło legitymacji procesowej, jednak każda z tych instytucji odgrywa inne role. „W konsekwencji brak legitymacji procesowej oraz brak interesu prawnego mogą wywoływać odmienne skutki i reakcje organu procesowego” (s. 90).

W rozdziale III pracy Autor omawia przesłanki dopuszczalności powództwa oraz przesłanki jego zasadności w kontekście możliwości i zasadności umiejscowienia wśród nich interesu prawnego. Analizie poddaje także przynależność poszczególnych przesłanek do grupy przesłanek dopuszczalności i zasadności powództwa i konsekwencje tej kwalifikacji oraz konsekwencje braku poszczególnych przesłanek wraz z syntezą poglądów dotyczących przesłanek odrzucenia pozwu (s. 13).

Autor trafnie rozróżnia, że w przypadku braku dopuszczalności merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy sąd odrzuca pozew lub umarza postępowanie, zaś w przypadku braku merytorycznej zasadności żądania sąd powództwo oddala. Dopiero po spełnieniu przesłanek procesowych sąd dokonuje merytorycznej oceny powództwa poprzez badanie przesłanek procesowych materialnych (s. 93-94).

Autor słusznie stwierdza, że w nauce prawa procesowego cywilnego i w judykaturze dominuje stanowisko uznające interes prawny w powództwie za przesłankę zasadności wszystkich rodzajów powództw. W nowszym piśmiennictwie próbuje się jednak klasyfikować interes prawny do przesłanek procesowych, od których zależy możliwość skutecznego wytoczenia powództwa i późniejszego merytorycznego rozpoznania sprawy. Możliwość takiej kwalifikacji wynika – zdaniem Autora – z uznania, że interes prawny ma swoje źródło w prawie procesowym i decyduje o dopuszczalności wytoczenia powództwa. Przy zakwalifikowaniu interesu prawnego w powództwie jako przesłanki procesowej, niedopuszczalnym byłoby wydanie wyroku na skutek powództwa wytoczonego mimo braku interesu prawnego. Brak interesu prawnego w momencie wniesienia pozwu skutkowałby odrzuceniem pozwu, a w przypadku odpadnięcia interesu prawnego na późniejszym etapie postępowania - jego umorzeniem, co wynikałoby z niemożliwości uzupełnienia tego braku (s. 103, 108-109, 120).

Autor trafnie zauważa, że w kodeksie postępowania cywilnego brak jest przepisu, który wskazywałby na możliwość odrzucenia pozwu ze względu na brak interesu prawnego. Taka możliwość istniałaby tylko przy przyjęciu, że przyczyny odrzucenia pozwu nie tworzą zamkniętego katalogu (s. 111). Według Autora „pozew podlega odrzuceniu we wszystkich przypadkach, w których zachodzi niedopuszczalność merytorycznego zbadania sprawy przez sąd, wynikająca z pierwotnie istniejącej przeszkody procesowej. Dotyczy to również przypadków niewymienionych wprost w art. 199 § 1 k.p.c. W takich wypadkach podstawą takiego orzeczenia powinien być art. 199 § 1 k.p.c. stosowany wprost lub zastosowany *per analogiam*” (art. 122). Jego zdaniem kodeks postępowania cywilnego *expressis verbis* przewiduje przypadki nieposiadania interesu prawnego w postaci powagi rzeczy osądzonej oraz zawisłości sporu skutkującymi odrzuceniem pozwu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.) lub umorzenia postępowania (art. 355 k.p.c. – s. 226). Wydaje się jednak, że we wskazanych przypadkach brak interesu prawnego można jedynie wywieść, nie jest zaś wskazany wprost.

Propozycja potraktowanie interesu prawnego jako przesłanki procesowej i w konsekwencji możliwość odrzucenia pozwu (lub umorzenia postępowania) z powodu jego braku nawiązuje do poglądu wyrażanego dawno temu przez W. Broniewicza, a *de lege lata* wpisuje się w propozycję ujęcia legitymacji procesowej jako przesłanki procesowej i odrzucenia pozwu - art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. (lub umorzenia postępowania – art. 355 k.p.c.) z tej przyczyny, wysuniętej parę lat temu przez P. Grzegorzcyka³ i M. Dziurde⁴. Wówczas M. Dziurda słusznie zauważał, że nie może dziwić brak wymienienia w przepisach kodeksu postępowania cywilnego przypadku nieposiadania legitymacji procesowej jako przyczyny odrzucenia pozwu wobec nieuregulowania tej instytucji w ustawie procesowej (s. 121-122).

Wydaje się, że sklasyfikowanie interesu prawnego jako przesłanki procesowej i przyjęcie wynikających z tego konsekwencji będzie możliwe wówczas, gdy taką samą kwalifikację przyjmie się także dla legitymacji procesowej. Choć Autor zaznaczył w poprzednim rozdziale, że interes prawny i legitymacja procesowa co do zasady posiadają rozłączne znaczenia i zbiory desygnatów, to wskazał także słusznie, że w poszczególnych wypadkach mogą one się ze sobą pokrywać, zaś interes prawny w niektórych sytuacjach może stanowić źródło legitymacji procesowej. W sytuacji złania się interesu prawnego z legitymacją procesową sąd nie może jednocześnie odrzucić pozwu i oddalić powództwa. *De lege lata* zarówno legitymacja

³ P. Grzegorzcyk, *Legitymacja procesowa - pojęcie, funkcje i reżim procesowy*, Przegląd Sądowy 2020, nr 2, s. 5-46

⁴ M. Dziurda, *Legitymacja procesowa a szczególna zdolność sądowa* [w:] *Dostęp do ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, E. Marszałkowska-Krześ (red.), R. Flejszar (red.), K. Flaga-Gieruszyńska (red.), Warszawa 2021

procesowa, jak i interes prawny są uważane – co do zasady – za przesłanki materialnoprawne, a nie procesowe. Sklasyfikowanie interesu prawnego jako przesłanki procesowej musiałby pociągnąć za sobą pewną zmianę systemową, łączącą się z takim samym potraktowaniem legitymacji procesowej oraz otwarciem katalogu przyczyn uzasadniających odrzucenie pozwu.

Argumentacja na rzecz proponowanego rozwiązania nawiązuje do teorii prawa procesowego cywilnego, w tym do stanu dyskusji o przesłankach procesowych i materialnoprawnych oraz o przedmiocie procesu⁵.

Autor dokonując oceny rozwiązań systemowych, wynikających z kodeksu postępowania cywilnego trafnie zaznaczył, że brak interesu prawnego w powództwie nie został także wymieniony wprost jako przyczyna umorzenia postępowania, ale dopuszczalna jest kwalifikacja interesu prawnego jako przesłanki umorzenia postępowania bez odwoływania się do rozumowania *per analogiam*, wobec możliwości umorzenia postępowania wtedy, gdy wydanie wyroku stało się zbędne lub niedopuszczalne. Umorzenie może jednak dotyczyć jedynie braków powstałych następczo (s. 122-123). Następczy brak interesu prawnego Autor ocenia zarówno jako przyczynę niedopuszczalności wydania wyroku, jak i przyczynę powodującą zbędność jego wydania, gdyż obie te przyczyny nie stanowią katalogu zamkniętego (s. 129-143).

Autor analizując konsekwencje kwalifikacji interesu prawnego jako warunku uwzględnienia powództwa trafnie wskazuje, że uznanie interesu prawnego w powództwie za warunek jego uwzględnienia powoduje, w konsekwencji jego braku, wydanie wyroku oddalającego powództwo. Przyjęcie interesu prawnego jako przesłanki powodującej oddalenie powództwa skutkuje tym, że zaskarżenie takiej oceny jest długotrwałe i mimo tego, że ocena sądu odwoławczego często będzie się ograniczać jedynie do oceny samego posiadania przez powoda interesu prawnego, będzie powodować ponowne rozpoznawanie sprawy przez sąd I instancji (s. 151-152). Z kolei w przypadku ujmowania interesu prawnego w powództwie jako przesłanki procesowej, jego brak doprowadziłby do wydania przez sąd postanowienia o odrzuceniu pozwu lub umorzenia postępowania (s. 155).

Rozdział IV rozprawy dotyczy interesu prawnego w poszczególnych rodzajach powództw z uwzględnieniem ich częściowo odmiennego charakteru związanego ze specyfiką żądań w

⁵ A. Machnikowska, *Interes prawny jako przesłanka ochrony prawnej na przykładzie powództw o zasądzenie, ustalenie i o ukształtowanie. Wybrane zagadnienia* [w:] *Dostęp do ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, E. Marszałkowska-Krześ (red.), R. Flejszar (red.), K. Flaga-Gieruszyńska (red.), Warszawa 2021

nich podnoszonych. Autor przedstawił przypadki, w których uznaje się, że powód posiada interes prawny w wytaczanym powództwie lub go nie posiada. Ponadto wskazał znaczenie jakie dla rozstrzygnięcia konkretnego typu powództwa ma stwierdzenie posiadania przez powoda interesu prawnego (s. 13).

Analizując interes prawny w powództwie o ustalenie Autor wskazuje, że interes prawny jest przesłanką powództwa o ustalenie, choć ustawa nie przesądza jakiego rodzaju jest to przesłanka – dopuszczalności, zasadności lub skuteczności. Uważa on, że interes prawny w powództwie o ustalenie należy kwalifikować jako przesłankę procesową, której brak uniemożliwia wydania wyroku (s. 163, 169-176). Zdaniem Autora w tych powództwach interes prawny ograniczony jest do przypadków, gdy samo uzyskanie wyroku ustalającego doprowadzi do polepszenia sytuacji prawnej powoda, co ma miejsce gdy brak jest możliwości skutecznego dochodzenia prawa dalej idącego w postaci zasądzenia świadczenia lub ukształtowania stosunku prawnego lub prawa (s. 221). Autor twierdzi, że możliwe są jednak przypadki, „w których powód posiada interes prawny w ustaleniu, ale żądanie powoda jest nieuzasadnione, a także przypadki nieposiadania tego interesu prawnego przy jednoczesnej prawdziwości twierdzeń powoda dotyczących istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Posiadanie interesu prawnego nie ma zatem znaczenia dla przedmiotu procesu i uwzględnienia żądania”. Brak interesu prawnego w takim wypadku uniemożliwia merytoryczne zbadanie prawdziwości twierdzenia powoda o istnieniu lub nieistnieniu stosunku prawnego lub prawa, którego się domaga. Sąd stwierdzając brak interesu prawnego w powództwie o ustalenie nie dokonuje badania przedmiotu procesu i nie wypowiada się o nim, co przemawia za uznaniem interesu prawnego jako przesłanki procesowej tego powództwa i w przypadku jego braku – odrzuceniem pozwu (art. 199 § 1 k.p.c. stosowany *per analogiam*) lub umorzeniem postępowania (art. 355 k.p.c. – s. 221, 226).

Rozważając interes prawny w powództwie o świadczenie Autor stwierdza, że powód wytaczając powództwo o zasądzenie ma na celu uzyskanie żądanego świadczenia oraz możliwości jego przymusowej realizacji w toku postępowania egzekucyjnego (s. 178). Powództwo o świadczenie w razie braku interesu prawnego podlega oddaleniu, bez względu na to, czy uzna się, że bezzasadność powództwa wynika z braku interesu prawnego jako przesłanki powództwa o świadczenie, czy też bezzasadność roszczenia stanowi refleks braku interesu prawnego (s. 209). O braku interesu prawnego w wytaczaniu tych powództw nie świadczą: niewymagalność, niezaskarżalność, wygaśnięcie roszczenia lub jego sprzeczność z art. 5 k.c., bowiem okoliczności te powodują jedynie bezzasadność żądania powoda, a nie brak potrzeby uzyskania wyroku uwzględniającego takie roszczenie. Brak możliwości uwzględnienia

powództwa jest niezależny od przedmiotu procesu o zasądzenie świadczenia, a więc od zasadności powództwa. Dlatego brak interesu prawnego w powództwie o zasądzenie świadczenia powinno skutkować umorzeniem postępowania (art. 355 k.p.c.), a w razie zaistnienia tego braku w momencie wytoczenia powództwa – pozew powinien podlegać odrzuceniu (art. 199 § 1 k.p.c. stosowany *per analogiam* - s. 221-222).

Autor stwierdza zatem, że interes prawny w powództwie o świadczenie należy uznać za przesłankę procesową, choć istnienie tego interesu należy ujmować szeroko, uznając, że istnieje on, gdy potencjalne uwzględnienie powództwa doprowadzi do poprawy sytuacji prawnej powoda. W konsekwencji powód nie posiada interesu prawnego w powództwie o świadczenie jedynie w przypadkach, gdy nawet wyrok uwzględniający jego żądanie, nie doprowadzi do poprawy jego sytuacji prawnej. Dotyczy to przypadków posiadania przez powoda tytułu egzekucyjnego pozwalającego na egzekucję dochodzonego świadczenia, w tym także tytułu wystawionego na rzecz innej osoby aniżeli powód lub przeciwko innej osobie aniżeli dłużnik, o ile przepisy prawa zezwalają na prowadzenie na jego podstawie egzekucji (w oparciu o tak wystawiony tytuł wykonawczy, czy też poprzez uzyskanie odpowiedniej klauzuli wykonalności o charakterze konstytutywnym). Nie dotyczy to jednak przypadków, w których sądowy tytuł egzekucyjny zostanie uznany za nieważny lub tytuł wykonawczy zostanie pozbawiony wykonalności (s. 214).

Dokonując syntezy interesu prawnego w powództwie o ukształtowanie Autor stwierdził, że dla stwierdzenia istnienia w nim interesu prawnego, konieczne jest posiadanie uprawnienia do żądania sądowej modyfikacji tego stosunku. Interes prawny nie występuje jednak w przypadkach, w których powód ma możliwość samodzielnej modyfikacji tego stosunku, tj. samodzielnego uprawnienia kształtującego dokonywanego przez własne jednostronne oświadczenia woli. Autor wskazuje jednocześnie, że niektóre z powództw o ukształtowanie wskazuje interes prawny wprost jako ich przesłankę (dotyczy to np. powództw o unieważnienie małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim lub z powodu pokrewieństwa). W przypadku tych powództw interes prawny stanowi przesłankę powództwa, bez której nie jest możliwe jego uwzględnienie, pokrywającą się z legitymacją do jego wytoczenia (s. 218).

Zdaniem Autora charakter prawny powództw o ukształtowanie, „zmierający do uzyskania rozstrzygnięcia sądowego o innych konsekwencjach nie pozwala na wyodrębnienie w tych powództwach przypadków braku potrzeby uzyskania orzeczenia uwzględniającego takie powództwa. Powód nie posiada innej jednostronnej możliwości uzyskania żądanej modyfikacji danego stosunku prawnego, a więc bez współdziałania innych stron tego stosunku. Interes

prawny zatem w przypadku powództw o ukształtowanie zachodzi zawsze, a w konsekwencji nie mogą nastąpić skutki jego braku zarówno w postaci wydania orzeczenia formalnego, jak i oddalającego powództwo” (s. 222).

We wnioskach końcowych Autor podsumowuje swoje rozważania i wskazuje, że przeprowadzone przez niego badania nie dają podstaw do zaliczenia interesu prawnego do przesłanek merytorycznych powództwa. „Przesłanki jurysdykcyjne zależne są bowiem od istnienia prawa, którego ochrony domaga się powód w powództwie. Warunki te nie mają zatem zastosowania w sytuacji, w której powodowi nie przysługuje w ogóle roszczenie materialne, albowiem nieistniejące roszczenie nie może być ani przedawnione, ani jego dochodzenie nie może naruszać klauzul generalnych wymienionych w art. 5 k.c. W takim wypadku powództwo podlega oddaleniu wyłącznie z powodu jego bezzasadności” (s. 225-226). Dlatego postuluje on uznanie interesu prawnego w powództwie za przesłankę procesową, której brak powinien skutkować odrzuceniem pozwu w przypadku jego istnienia już w chwili wytoczenia powództwa (na podstawie art. 199 § 1 k.p.c. stosowanego *per analogiam*) lub umorzeniem postępowania – ze względu na zbędność wydania wyroku - w razie odpadnięcia interesu prawnego na późniejszym etapie postępowania (art. 355 k.p.c.). W związku z tym Autor wysuwa wniosek *de lege ferenda* o ujęcie interesu prawnego w wytaczanym powództwie w przepisie wymieniającym przyczyny odrzucenia pozwu, względnie wprowadzenie w kodeksie postępowania cywilnego przepisu wprost uzależniającego możliwość rozpoznania sprawy od posiadania interesu prawnego. W takiej sytuacji Autor proponuje zmodyfikowanie art. 355 k.p.c. poprzez zastąpienie i wyeliminowanie zbędności jako przyczyny umorzenia postępowania, skoro brak interesu prawnego wymieniony byłby wśród przesłanek niedopuszczalności wyrokowania (s. 228).

Ponadto Autor konsekwentnie zauważa, że brak utożsamiania interesu prawnego z zasadnością roszczenia „przemawia za przyjęciem, iż badanie jego istnienia w powództwie nie dotyczy w rzeczywistości badania procesu, a więc żądania powoda oraz okoliczności faktycznych uzasadniających te żądania. W konsekwencji analiza istnienia interesu prawnego w powództwie nie powinna zawierać się w zakresie merytorycznego badania powództwa. Interes prawny stanowi zatem przesłankę umożliwiającą zbadanie przez sąd podniesionego roszczenia w pozwie, zaś brak interesu prawnego w powództwie skutkuje, iż wydanie wyroku jest zbędne”, co (...) „oznacza jednocześnie przypadek niedopuszczalności wyrokowania” (s. 227-228). Należy jednak podkreślić, że zbędność wydania wyroku i niedopuszczalność jego wydania nie są pojęciami tożsamymi, zatem wniosek przedstawiony przez Autora jest w tym zakresie zbyt daleko idący.

Autor wśród przyczyn korzystnych dla wymiaru sprawiedliwości i stron dla ujęcia interesu prawnego wśród przesłanek procesowych (dopuszczalności powództwa) wymienia skrócenie czasu postępowań sądowych, w których brak interesu prawnego będzie stwierdzony, zmniejszenie kosztów i ciężarów związanych z trwającym procesem oraz odciążenie sądów (s. 228).

Rozważania Doktoranta dotyczące interesu prawnego jako przesłanki powództwa to egzemplifikacja solidnej dogmatyki prawa procesowego cywilnego. Pomimo iż większość przedstawicieli nauki prawa procesowego cywilnego kwalifikuje interes prawny jako przesłankę merytoryczną powództwa, której brak skutkuje oddaleniem powództwa, to odważne tezy Autora stanowią ważny wkład w rozważania dotyczące tej problematyki i mogą przyczynić się do zmiany poglądów w tym zakresie. Tym bardziej, że wszystkie wywody cechuje dobry poziom merytoryczny, logiczny i konsekwentny ciąg argumentacji oraz dbałość o właściwe uzasadnienie i udokumentowanie prezentowanych poglądów.

Podkreślenia wymaga fakt, że w pracy nie ograniczono się jedynie do zestawienia obowiązujących unormowań i analizy przepisów prawnych, ale odniesiono się do nich merytorycznie i wskazano na istniejące nieprawidłowości, co pozwoliło Autorowi na wysunięcie interesujących wniosków *de lege lata* i *de lege ferenda*, które mogą przyczynić się do ich naprawy. Poglądy Autora wyrażane *de lege lata* i *de lege* dotyczą skomplikowanej materii, tym bardziej więc podkreślić trzeba wysiłek Autora włożony w ich systematyczne przedstawienie, zwłaszcza że czyni to z dobrym rezultatem, przekonująco argumentując swoje stanowisko.

Dokonywana przez Autora w kulturalny sposób polemika z niektórymi poglądami głoszonymi w piśmiennictwie niewątpliwie przyczyni się do wyeliminowania istniejących niejasności.

Autor poprawnie używa fachowej terminologii prawniczej. Na uwagę zasługują niektóre z rozbudowanych przypisów, które oprócz właściwej sobie funkcji zawierają także rozważania o charakterze merytorycznym.

Mgr Szymon Śniady wykazał się umiejętnością gromadzenia materiału badawczego oraz jego odpowiedniego zastosowania, o czym świadczy liczba pozycji bibliograficznych i orzecznictwa.

W rozprawie pojawiają się jednak niekiedy pewne usterki o charakterze formalnym, których wskazanie może ułatwić Autorowi przygotowanie rozprawy do druku, na co niewątpliwie zasługuje. Autor nie stosuje ciągłości przypisów (tj. nie korzysta ze skrótów: *op.cit.*, ani *ibidem*

- poza kilkoma wyjątkami, w czym jest niekonsekwentny), lecz podaje przypisy w całości. Niekiedy zdarzają się też literówki. Wszystkie te usterki z łatwością można poprawić w ramach korekty autorskiej.

Przedstawione wyżej uwagi polemiczne nie obniżają wysokiej merytorycznej wartości recenzowanej rozprawy doktorskiej. Jest to praca oryginalna, w której Autor rozwiązał wiele zagadnień praktycznych i teoretycznych, wykazując się znawstwem omawianej materii.

Pomimo iż polskie regulacje prawne dotyczące interesu prawnego jako przesłanki powództwa należą do złożonych, nie przeszkodziło to Autorowi z dużą swobodą poruszać się zarówno po unormowaniach Kodeksu postępowania cywilnego, jak i innych aktów prawnych, w tym aktów prawa międzynarodowego. Rozważania w powyższej materii nawiązują do dorobku polskiej doktryny prawa procesowego oraz uregulowań zagranicznych. Praca wypełnia lukę istniejącą w polskiej doktrynie. Jest bardzo przydatna dla praktyki i stanowi istotny wkład w rozwój teorii prawa procesowego cywilnego. Stanowi ona samodzielne rozwiązanie zagadnienia naukowego i jest świadectwem wiedzy teoretycznej i praktycznej Autora w dziedzinie prawa postępowania cywilnego.

Ze względu na naukowe i poznawcze walory rozprawy należy postulować jej opublikowanie w celu szybkiego wprowadzenia jej treści do obiegu naukowego.

UWAGI KOŃCOWE

Opiniowana rozprawa magistra Szymona Śniadego odpowiada w pełni wymaganiom stawianym przed pracami doktorskimi. Znajomość zagadnień praktycznych i teoretycznych, których dotyczy tematyka rozprawy oraz cechujący się kulturą słowa sposób prezentacji poglądów dowodzi, iż mgr Szymon Śniady jest Autorem dojrzałym, który dobrze opanował warsztat naukowy.

Sposób zakreslenia pola badawczego, metodyka analizowania badanych zagadnień, poprawne przedstawienie wyników badań dogmatycznych świadczą o opanowaniu przez Doktoranta metod prowadzenia badań naukowych. Rozprawa doktorska pt. „*Interes prawny jako przesłanka powództwa*” prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauki prawne, umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Doktoranta pracy naukowej oraz stanowi oryginalne ujęcie przedstawionej problematyki. Samodzielne rozwiązanie zagadnienia naukowego wskazuje na umiejętność Autora organizowania własnego warsztatu naukowego oraz prezentowania oryginalnych poglądów.

Reasumując uważam, że rozprawa doktorska magistra Szymona Śniadego pt. „*Interes prawny jako przesłanka powództwa*” odpowiada wymogom przewidzianym w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2023.742 t.j.) i uzasadnia na podstawie art. 191 powołanej ustawy dopuszczenie Doktoranta do dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk prawnych.

dr hab., prof. UMCS Joanna Bodio